

Володимиріві Мельничайку — 80

Вельмишановний Володимире Ярославовичу!

З великою радістю і глибокою шаною вітаємо Вас із ювілеєм.

Бажаємо Вам ясних днів, багатих на щастя і радість, родинного затишку і тепла, достатку і щедрої долі.

Нехай минуле зважає на терезах безцінний досвід, а майбутнє стелиться рушником щастя! Многії і благії літа Вам!

*Кафедра методики викладання української мови і культури мовлення,
Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка*

ТРУДІВНИК ОСВІТЯНСЬКОЇ НИВИ

Інтерв'ю з професором Володимиром Мельничайком

– Ви, Володимире Ярославовичу, знаний і шанований в Україні методист, знавець української мови. Яким був Ваш шлях у науку?

– Мій вибір філології, а згодом і методики, був, можна сказати, випадковий. У школі я вчився з усіх основних предметів рівно, не надаючи переваги жодному. Це був час, коли ні художньої книжки, ні підручників майже не було. У 8–10-х класах у мене було аж... три підручники, не пам'ятаю вже, з яких предметів. Тож до Чернівецького університету я вступив «за компанію»: там вчилися два земляки з попереднього випуску моєї середньої школи. В університеті без зайвої демократії поділили першокурсників на «мовників» та «літераторів». Я опинився в списках останніх. Так і дійшов до випуску, навіть дипломну роботу писав з літератури («Позитивний герой у творчості І.Карпенка-Карого»). Після необережної відповіді на одне з запитань під час звіту про стан написання дипломної («Як використовуєте працю Й.Сталіна «Економічні проблеми соціалізму в СРСР?» – «Не використовую, бо твори Карпенка-Карого стосуються інших суспільних формацій») дістав призначення в сільську школу, де навіть передбачених програмою з української літератури художніх творів не було.

Отже, на уроках літератури було нелегко. Зате з мови завжди можна було знайти матеріал і нормально провести урок. Так, за принципом «не було б щастя, та нещастя допомогло», я й зробився переконаним мовником, а потім і методистом. Але в аспірантуру (заочну) вступив аж через 10 років роботи в школі.

– У Вас вагомий науковий ужиток – 185 публікацій. Як Ви оцінюєте свої надбання? Які з них найбільше, так би мовити, гріють серце?

Володимир Мельничайко

– Вважаю, що в свій час дуже потрібним був посібник «Творчі роботи на уроках української мови», основна ідея якого полягала в рекомендації різних засобів розвитку учнівського мовлення, використання логічно побудованої системи аналітичних, конструктивних і творчих вправ, «Лінгвістика тексту на уроках української мови», також «Уроки рідної мови. 11 клас». А найбільше засмутило, що невеличка брошура «Українська мова. Письмовий екзамен. Як уникнути помилок» з докладним описом підготовки до диктанту, переказу і твору, з прикладами різного роду помилок і виявлення їхніх причин не знайшла зацікавленого читача.

– Вважаю, що в свій час дуже потрібним був посібник «Творчі роботи на уроках української мови», основна ідея якого полягала в рекомендації різних засобів розвитку учнівського мовлення, використання логічно побудованої системи аналітичних, конструктивних і творчих вправ, «Лінгвістика тексту на уроках української мови», також «Уроки рідної мови. 11 клас». А найбільше засмутило, що невеличка брошура «Українська мова. Письмовий екзамен. Як уникнути помилок» з докладним описом підготовки до диктанту, переказу і твору, з прикладами різного роду помилок і виявлення їхніх причин не знайшла зацікавленого читача.

– Знаємо Ваш доробок, що стосується лінгвістики тексту. Посібник «Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови» вийшов друком у 1986 р., у шкільну програму цей матеріал уведено лише в останнє десятиріччя. Ви як справжній науковець далеко наперед передбачили потребу опрацювання такого матеріалу на уроках української мови. Чому? І наскільки ці знання, уміння й навички потрібні школярам?

– Зацікавлення лінгвістикою тексту також виникло у процесі вчительської роботи – з аналізу учнівських творів. У них, як відомо, часто спостерігається непослідовність викладу, відхилення від теми, нелогічний (або й узагалі відсутній) абзацний поділ, слабо пов'язані з темою вступ і висновки. Довелося шукати вихід із такої ситуації. Так з'явилося десь із десятків статей на цю тему, на основі яких було й написано посібник. А сама тема ввійшла до шкільної програми дещо пізніше.

– Ви й сьогодні у невтомних пошуках не тільки у сфері методики, а й у царині практичної стилістики та лінгвістичного аналізу

художнього тексту. Це хобі чи потреба поетичної душі?

– Певні шукання в царині стилістики і лінгвістичного аналізу художнього тексту теж започатковані у шкільній практиці викладання української мови й літератури. Адже учнівські висловлювання здебільшого схематичні, сухі, нецікаві. Хотілося пробудити у школярів творчу іскру, заохотити до пошуку виразного, точного, переконливого слова. А згодом і самого час від часу почало тягнути в цей бік.

– Але ж Ви працюєте і як викладач. Чи багато студентів траплялося Вам справді здібних, науково спрямованих?

– Незважаючи на те, що серед колишніх студентів, з якими доводилося працювати впродовж 42-річної педагогічної роботи у вищих навчальних закладах, є чимало докторів і кандидатів педагогічних та філологічних наук, чітко науково зорієнтованих було небагато. Напруживши пам'ять, можна було б назвати два-три десятки таких випускників. Це, скажімо, доктор педагогічних наук І.Хом'як, доктор філологічних наук Л.Струганець, кандидати педагогічних наук Л.Златів, М.Николин. На жаль, через різні життєві обставини не всі студенти, що подавали надії як потенційні науковці, змогли реалізувати свої можливості.

– Чи змінилися студенти порівняно з початком Вашої педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі? Якщо так, то в який бік?

– Студенти, звичайно, змінилися. А в який бік – однозначно сказати важко. Є певні переваги в сьогоднішній студентській молоді – більші можливості для загального розвитку і професійного самовдосконалення, більша самостійність мислення. Але, мабуть, не менше й негативного. Часто в нинішнього студента немає мотивації до навчання, до оволодіння обраною професією. Він здебільшого не має чіткого уявлення про те, що чекає його в майбутньому. Є й суб'єктивні чинники: теперішні студенти мало читають, надто розраховують на допомогу технічних засобів отримання інформації.

– Що, на Вашу думку, потрібно змінити в системі української вищої освіти?

– Дозволю собі висловити крамольну думку: передусім треба усунути залежність викладача від студентів. Адже не секрет, що багато з них, особливо тих, хто вступив на платне навчання, не дуже й прагнуть учитися, їм би лише отримати диплом. Кількість тих, хто після сесії має заборгованість, досягає небачених досі обсягів. Їх би слід відрахувати, але... вони ж, поперше, поповнюють бюджет навчального закладу, по-друге, від кількості студентів залежить штат кафедр і факультетів. Отже, вони залишаються студентами. Думаю, варто б скасувати дозвіл вступникам подавати документи в кілька навчальних закладів водночас і приймати тих, хто хоче оволодіти конкретним фахом. Сучасна практика йде врозріз з ідеєю профільного навчання у школі й професійної орієнтації.

І ще думається, що сучасна тестова перевірка націлює на механічне запам'ятовування матеріалу й не виявляє справжнього рівня знань у галузі мови та літератури.

– Вас цінують як порадирика і відомі науковці, й ті, що лише стають на шлях наукових пошуків. Ви рецензуєте дисертації майбутніх кандидатів наук, докторів. І не тільки з методики мови. Ви

даєте добрі напучування лінгвістам, історикам, педагогам. Що Ви порадили б майбутнім дисертантам?

– Побажати передусім треба тим, хто визначає вимоги до дисертацій з педагогічних дисциплін. У масовій практиці здобувачів наукових ступенів спостерігається різкий крок у бік теорії та історії досліджуваного питання, ввійшло в моду

креслити моделі розв'язання проблеми, а потім пояснювати їх. Явно відходить на другий план розробка педагогічного експерименту, опис навчального процесу за експериментальною методикою.

Україн заформалізовані вступні частини авторефератів, в яких самі ж дисертанти виступають у ролі оцінювачів власних дисертацій.

А дисертантам можна побажати хіба що більшої впевненості в собі, більшої самостійності наукового мислення.

– Дякую Вам за бесіду. Користуюся нагодою і щиро вітаю Вас з високим ювілеєм. З роси і води Вам!

Спілкувалася Мирослава КРИСЬКІВ

Рясний ужинок ювіляра